

Υπόθεση Salah Sheekh κατά Ολλανδίας (11.1.2007*)

Δικαστές: B.M. Zupančič, πρόεδρος, J. Hedigan, C. Bîrsan, A. Gyulumyan, E. Myjer, David Thór Björgvinsson, I. Ziemele, δικαστές.

Δικηγόροι: Ph. J. Schüller, δικηγόρος Άμστερνταμ για τον προσφεύγοντα και R.A.A. Böcker του Υπουργείου Εξωτερικών για την ολλανδική κυβέρνηση.

Απέλαση αιτούντα άσυλο από τη Σομαλία, μέλους μειονοτικής φυλής – Δυνατότητα εγκατάστασης σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής (internal flight alternative): τα συμβαλλόμενα κράτη ευθύνονται δυνάμει του άρθρου 3 της Σύμβασης αν δεν πληρούνται οι εγγυήσεις της δυνατότητας του ενδιαφερόμενου να ταξιδέψει στη συγκεκριμένη περιοχή και της δυνατότητας εισόδου και εγκατάστασης σ' αυτήν – Δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ο προσφεύγων παρέλειψε να εξαντλήσει τα εσωτερικά ένδικα μέσα όταν μπορεί να αποδείξει, επικαλούμενος τη σχετική εθνική νομολογία ή οιοδήποτε άλλο πρόσφορο μέσο, ότι του παρείχε περιορισμένη προστασία το μη ασκηθέν ένδικο μέσο που προβλέπει η εθνική νομοθεσία – Όταν τα συμβαλλόμενα κράτη αποφασίζουν την απέλαση αλλοδαπών οφείλουν να εφαρμόζουν το άρθρο 3 της Σύμβασης που αποτυπώνει μια από τις θεμελιώδεις αξίες των δημοκρατικών κοινωνιών και απαγορεύει με τρόπο απόλυτο τα βασανιστήρια ή την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία ανεξάρτητα από τη συμπεριφορά του θύματος και από το χαρακτηρισμό του ως ανεπιθύμητου ή επικίνδυνου – Η ευθύνη του απελαύνοντος κράτους στο πλαίσιο του άρθρου 3 επιβάλλει αναπόφευκτα την αξιολόγηση των συνθηκών που επικρατούν στη χώρα προορισμού υπό το φως των προϋποθέσεων που θέτει το άρθρο 3 της Σύμβασης – Οι αρμόδιες αρχές του συμβαλλόμενου κράτους υποχρεούνται να αποδείξουν ότι αξιολόγησαν προσηκόνητως και επαρκώς την κατάσταση που επικρατεί στο κράτος προορισμού του υπό απέλαση αλλοδαπού επικαλούμενες εθνικά έγγραφα και στοιχεία από αξιόπιστες και αντικειμενικές πηγές όπως είναι για παράδειγμα, τα έγγραφα άλλων συμβαλλόμενων ή μη κρατών, υπηρεσιών του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και ευυπόληπτων μη κυβερνητικών οργανώσεων – Όταν κρίνει υποθέσεις που εμπίπτουν στο άρθρο 3 της Σύμβασης το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υποχρεούται να διασφαλίζει το σεβασμό των υποχρεώσεων που απορρέουν για τα υψηλά συμβαλλόμενα μέρη από τη Σύμβαση και τα Πρωτόκολλά της.

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 3, 35, 37 και 41 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών»

(Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ 256, τ. Α')

όπως τροποποιήθηκε με το Πρωτόκολλο Νο. 11

(Ν. 2400/1996, ΦΕΚ 96, τ. Α')

Πραγματικά Περιστατικά: Ο προσφεύγων, κύριος S. Sheekh, κατέθεσε αίτηση ασύλου στην Ολλανδία για τους λόγους που αναφέρονται στη συνέχεια.

Κατάγεται από την πρωτεύουσα της Σομαλίας, Μογκαντίσου, και ανήκει στην μειονοτική πληθυσμιακή ομάδα Ashraf. Το 1991, λόγω του εμφυλίου πολέμου, η οικογένειά του αναγκάστηκε να αφήσει τα υπάρχοντά της στο Μογκαντίσου και να διαφύγει 25 χιλιόμετρα μακριά, στο χωριό Tuulo Nuh, όπου άρχισαν να ζουν σε πρωτόγονες συνθήκες.

Μετά την αναχώρηση από το Μογκαντίσου η οικογένεια έπεσε θύμα ληστείας και έτσι έχασε και τα υπόλοιπα υπάρχοντά της. Το χωριό Tuulo Nuh ελεγχόταν από τη φυλή Abgal που ανήκει στην ευρύτερη φυλετική ομάδα των Hawiye. Η ένοπλη ομάδα αυτής της φυλής γνώριζε ότι ο προσφεύγων και η οικογένειά του δεν διέθεταν μέσα προστασίας επειδή ανήκαν σε μια μειονοτική πληθυσμιακή ομάδα και γι' αυτόν το λόγο υφίσταντο διώξεις. Άλλες τρεις οικογένειες, μέλη της φυλής Ashraf, που ζούσαν στο χωριό Tuulo Nuh υπέμεναν την ίδια μεταχείριση.

Τα μέλη των αντάρτικων ομάδων επισκέπτονταν συχνά την οικογενειακή εστία και απειλούσαν τον προσφεύγοντα και την οικογένειά του. Την πρώτη φορά που οι αντάρτες επισκέφθηκαν την οικογένειά του ο κύριος Sheekh ήταν περίπου επτά ετών και απείλησαν τον πατέρα του ότι θα κάψουν το σπίτι εάν δεν τους έδινε οικονομική ενίσχυση. Όταν ο προσφεύγων έβγαινε από το σπίτι υπέμενε κακομεταχείριση και ξυλοδαρμό. Μερικές φορές, όταν μετέφερε νερό τα μέλη της φυλής Abgal κλωτσούσαν τον κουβά. Η μητέρα του πωλούσε φρούτα και λαχανικά στην αγορά. Κατ' επανάληψη υπήρξε θύμα ληστείας και κακομε-

* Δημοσιευμένη στην [Επετηρίδα Δικαίου Προσφύγων και Αλλοδαπών 2007](#), εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή.

ταχείρισης. Μερικές φορές που οι εισπράξεις της ημέρας χάνονταν λόγω κλοπής η οικογένεια έπρεπε να «περάσει» χωρίς τροφή και νερό.

Το 1995 αντάρτες της φυλής Abgal δολοφόνησαν τον πατέρα του προσφεύγοντα. Ένα άλλο βράδυ, το Δεκέμβριο του 1998, επισκέφθηκαν την οικογένεια, κλείδωσαν τα μέλη της και τα υπέβαλαν σε κακομεταχείριση. Ειδικότερα, κτύπησαν τον κύριο Sheekh με ζώνη και με το κοντάκι ενός τουφεκιού και έσπασαν το χέρι του αδερφού του Ali. Έπειτα έβγαλαν έξω από το σπίτι τη μητέρα και την αδερφή του καθώς και μια γνωστή τους. Άφησαν τη μητέρα του αλλά πήραν μαζί τους την αδερφή του και την οικογενειακή γνωστή σε περιοχή που βρισκόταν έξω από το χωριό, όπου και τις βίασαν. Τις άφησαν ελεύθερες το επόμενο πρωί.

Το Μάιο του 2001 οι αντάρτες άρπαξαν τον προσφεύγοντα και ένα από τα αδέρφια του, τους υπέβαλαν σε κακομεταχείριση και τους εξανάγκασαν να ξεφορτώσουν ένα φορτηγό από τις δέκα το πρωί έως τις πέντε το απόγευμα.

Το Μάρτιο/Απρίλιο 2002 αντάρτες της φυλής Abgal πυροβόλησαν και σκότωσαν τον αδερφό του προσφεύγοντα στο μαγαζί του, ένα μικρό μπακάλικο. Ακούγοντας τους πυροβολισμούς ο κύριος Sheekh έτρεξε στο μαγαζί του αδερφού του, όπου αντίκρισε τη σωρό του αδερφού του στο πάτωμα και τους αντάρτες να λεηλατούν τα εμπορεύματα. Οι αντάρτες γνώριζαν τον αδερφό του και τον αντιμετώπισαν ως εύκολη λεία επειδή, όντας μέλος μειονοτικής πληθυσμιακής ομάδας, δεν μπορούσε να αμυνθεί.

Τρεις μήνες αργότερα, τον Ιούνιο ή τον Ιούλιο του 2002, οι αντάρτες της φυλής Abgal ήρθαν στο σπίτι του προσφεύγοντα με αυτοκίνητο, απήγαγαν την αδερφή του, τη βίασαν και την άφησαν ελεύθερη αργά την ίδια νύχτα. Παρότι ο κύριος Sheekh βρισκόταν στο σπίτι, ήταν αδύνατο να επέμβει επειδή κινδύνευε να δολοφονηθεί από τους διώκτες του. Δεν ήταν ασυνήθιστοι οι βιασμοί κοριτσιών από τους αντάρτες. Η πλειοψηφία των κοριτσιών του χωριού ανήκε σε μεγαλύτερες αριθμητικά φυλές και έτσι προστατεύονταν επαρκώς. Από τις οικογένειες που ανήκαν στη φυλή Ashraf ο προσφεύγων ήταν ο μοναδικός που είχε αδερφή και έτσι αυτή ήταν εύκολος στόχος.

Πριν διαφύγει από τη χώρα, το Μάρτιο του 2003, οι αντάρτες επισκέφτηκαν για τελευταία φορά το σπίτι του προσφεύγοντα: οκτώ οπλισμένοι άντρες κατέφθασαν με τζιπ στο σπίτι όπου βρισκόταν με τα δύο νεαρότερα αδέρφια του. Οι αντάρτες τον απείλησαν, τον ξυλοκόπησαν, τον γρονθοκόπησαν και τον κλότσησαν ψάχνοντας μάτια για χρήματα. Έφυγαν απειλώντας με αντίποινα στην περίπτωση που η μητέρα του δεν έβρισκε χρήματα να τους δώσει.

Κατ' επανάληψη κατέφυγε η μητέρα του προσφεύγοντα στους σοφούς του χωριού ζητώντας τους να παρακαλέσουν τους αντάρτες να πάψουν να τους διώκουν. Μάτια όμως.

Η οικογένεια ήθελε να εγκαταλείψει τη χώρα αλλά δεν διέθετε αρκετά χρήματα. Η μετεγκατάσταση σε άλλη περιοχή της Σομαλίας δεν ήταν εύλογη επιλογή, καθώς η κατάσταση μπορούσε να είναι χειρότερη σ' αυτήν. Τελικά, μετά από μακροχρόνιες διαπραγματεύσεις του θείου του προσφεύγοντα με τους ηλικιωμένους της φυλής τους, η μητέρα του αποζημιώθηκε από τα πρόσωπα που είχαν καταλάβει αυθαίρετα το σπίτι τους στο Μογκαντίσου. Έτσι απέκτησε χρήματα για να πληρώσει τη διαφυγή του γιου της στην Ολλανδία.

Η αναχώρηση του προσφεύγοντα από τη Σομαλία οργανώθηκε από τη μητέρα του και το θείο του.

Στις 1.5.2003 ο κύριος Sheekh ταξίδεψε στο Μογκαντίσου και φιλοξενήθηκε για μια βδομάδα στο σπίτι του θείου του που επικοινωνήσε με «ταξιδιωτικό πράκτορα», επονομαζόμενο Frank. Ο προσφεύγων έδωσε αρκετές φωτογραφίες διαβατηρίου στον Frank, που φρόντισε για την έκδοση σομαλικού διαβατηρίου επ' ονόματί του. Έπειτα, ο Frank φιλοξένησε σε σπίτι στο Μογκαντίσου για μία ημέρα τον προσφεύγοντα και ένα αγόρι, ονόματι Abdulkadir, που θα διέφευγε επίσης από τη χώρα. Την επομένη, ο προσφεύγων, ο Abdulkadir και ο Frank αναχώρησαν από το Μογκαντίσου για το Ναϊρόμπι (Κένυα) με αεροπλάνο που μετέφερε «κατ» (πρόκειται για φυτό που καλλιεργείται στην Κένυα, στην Αιθιοπία, στην Υεμένη και στη Σομαλία και είναι ιδιαίτερα δημοφιλές για το μάσημα των φύλλων και των κλαδιών του). Στο Ναϊρόμπι διέμειναν σε ξενοδοχείο. Ο Frank δεν επέτρεψε στον προσφεύγοντα να συνεχίσει το ταξίδι του με το σομαλικό διαβατήριο, εξαναγκάζοντάς τον να του το επιστρέψει. Μετά από τριήμερη παραμονή στο Ναϊρόμπι ο προσφεύγων, ο Frank και ο Abdulkadir αναχώρησαν αεροπορικώς για το Άμστερνταμ μέσω Κωνσταντινούπολης. Σε αυτό το τμήμα του ταξιδιού ο προσφεύγων χρησιμοποίησε κενυάτικο διαβατήριο με το όνομα «Mahat Ahmed Hassan» και ημερομηνία γέννησης 1977 καθώς και ταυτότητα με τα ίδια προσωπικά στοι-

χεία. Ο Frank παρέδιδε αυτά τα έγγραφα στον προσφεύγοντα για τον έλεγχο διαβατηρίων αλλά στη συνέχεια απαιτούσε να του τα επιστρέψει. Στις 12.5.2003, κατά την άφιξή τους στο αεροδρόμιο Schiphol του Άμστερνταμ, ο Frank παρακάλεσε τον προσφεύγοντα και τον Abdulkadir να τον περιμένουν καθώς είχε δουλειές να διεκπεραιώσει. Αναμένοντας τον Frank, η αστυνομία προσέγγισε τον προσφεύγοντα και το συνημιτάξιδιώτη του, που εξέφρασαν την επιθυμία τους να υποβάλουν αίτημα ασύλου.

Οι ολλανδικές αρχές αρνήθηκαν στον προσφεύγοντα την είσοδο στην Ολλανδία και διέταξαν την κράτησή του στο κέντρο των αιτούντων άσυλο του αεροδρομίου όπου στις 13.5.2003 υπέβαλε το αίτημα ασύλου. Αυθημερόν διεξήχθη συνέντευξη με υπάλληλο της Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Πολιτογράφησης προκειμένου να διαπιστωθεί η ταυτότητά του, η εθνικότητά του και η διαδρομή που ακολούθησε για να φθάσει στην Ολλανδία. Μεταξύ άλλων ο προσφεύγων υποστήριξε ότι είχε γεννηθεί το 1986, επειδή γνώριζε ότι είχε διαφορά τριών ετών με τον αδερφό του.

Στις 14.5.2003 οι ολλανδικές αρχές υπέβαλαν συμπληρωματικές ερωτήσεις στον προσφεύγοντα για την ηλικία του. Δήλωσε ότι λόγω ασθένειας έπεσαν τα μαλλιά του και εξήγησε γιατί δεν είχε αρκετά μαλλιά. Δεν γνώριζε την ακριβή ημερομηνία γέννησής του, πίστευε ότι ήταν 17 ετών. Συναινέσε να υποβληθεί σε εξετάσεις ώστε να διαπιστωθεί η ηλικία του.

Αυθημερόν, ένας δικηγόρος που ενήργησε για λογαριασμό του διόρθωσε κάποια στοιχεία του πρακτικού της πρώτης συνέντευξης. Αναφερόμενος σε έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη ο δικηγόρος εξέφρασε αντιρρήσεις για τη μέθοδο που εφαρμόστηκε για να διαπιστωθεί η ηλικία του προσφεύγοντα. Περαιτέρω, αιτήθηκε να χορηγηθεί αυτεπάγγελτα στον κύριο Sheekh άδεια διαμονής ανιθαγενούς, αφού χωρίς υπαιτιότητά του αδυνατούσε να αναχωρήσει από την Ολλανδία.

Στις 19.5.2003 πραγματοποιήθηκε η εξέταση για τη διαπίστωση της ηλικίας του προσφεύγοντα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εξέτασης ο προσφεύγων ήταν τουλάχιστον 20 ετών. Έτσι, θεωρήθηκε ότι είχε γεννηθεί στις 1.1.1983.

Στις 28.5.2003, στο πλαίσιο της συνέντευξης για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα, ο κύριος Sheekh δήλωσε μεταξύ άλλων ότι γνώριζε από τη μητέρα του ότι είχε γεννηθεί στις 23.2.1986 και ότι ήταν 5 ετών όταν ξέσπασε ο πόλεμος στη Σομαλία. Δεν συμφώνησε με τη διαφορετική ημερομηνία γέννησης που προσδιόρισαν οι ολλανδικές αρχές καθώς εμπιστευόταν τη μητέρα του περισσότερο από το γιατρό που πραγματοποίησε την εξέταση για τον καθορισμό της ηλικίας του.

Στο μεταξύ, στις 15.5.2003 ο Υπουργός Μετανάστευσης και Ένταξης κοινοποίησε στο Περιφερειακό Δικαστήριο της Χάγης που εδρεύει στο Harlem το μέτρο κράτησης που διέταξε σε βάρος του προσφεύγοντα. Στις 2.6.2003 το Περιφερειακό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή κατά του μέτρου της κράτησης που κατά την ολλανδική νομοθεσία θεωρείται ασκηθείσα με την κοινοποίηση της σχετικής διοικητικής πράξης. Την επομένη κοινοποιήθηκε στον προσφεύγοντα αντίγραφο της απόφασης.

Με απόφαση της 25.6.2003 ο Υπουργός απέρριψε το αίτημα του προσφεύγοντα για χορήγηση ασύλου εκτιμώντας ότι δημιουργεί αμφιβολίες για την ειλικρίνεια των ισχυρισμών του η παράλειψή του να αποδείξει με έγγραφα την ταυτότητά του, την εθνικότητά του και τη διαδρομή του ταξιδιού του. Ουδόλως επιδρά στην ανωτέρω αξιολογική κρίση η μεταγενέστερη απόδειξη της άφιξης του κυρίου Sheekh στην Ολλανδία μέσω Τουρκίας αφού οι αρχές ανακάλυψαν το σχετικό στοιχείο χωρίς τη σύμπραξή του.

Περαιτέρω, ο Υπουργός χαρακτήρισε αναξιόπιστους τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα για την ημερομηνία γέννησης και την ηλικία του. Αν και δήλωσε ότι ήταν 17 ετών η εξέταση για τον καθορισμό της ηλικίας του απέδειξε ότι ήταν τουλάχιστον 20. Επομένως, και αυτό το στοιχείο πλήττει σοβαρά την αξιοπιστία του.

Ο Υπουργός έκρινε ότι, σε κάθε περίπτωση ήταν ανεπαρκείς για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα οι λόγοι που επικαλέστηκε ο κύριος Sheekh για τη διαφυγή του από τη χώρα καταγωγής του. Η κατάσταση στη Σομαλία για τους αιτούντες άσυλο, ανεξάρτητα από το εάν ανήκουν στη φυλή Ashraf, δεν ήταν τέτοια ώστε να επαρκεί το γεγονός και μόνον της καταγωγής από αυτήν τη χώρα για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Ο προσφεύγων δεν επικαλέστηκε επαρκή στοιχεία για την αντίθεσή του στους τοπικούς προύχοντες. Ουδέποτε υπήρξε μέλος ή οπαδός πολιτικού κόμματος ή κινήματος και ουδέποτε συνελήφθη ή φυλακίστηκε.

Ο Υπουργός θεώρησε ανεπαρκή για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα την κακοποίηση που επικαλέστηκε ότι υπέστη ο κύριος Sheekh, ως παιδί, από μέλη της φυλής Abgal επειδή στην περιοχή

όπου ζούσε η φυλή του ήταν μειονότητα. Ειδικότερα, εκτίμησε ότι τα προβλήματα που αντιμετώπισε ο προσφεύγων δεν ήταν αποτέλεσμα τόσο συστηματικών και σοβαρών πράξεων διακριτικής μεταχείρισης ώστε να καθίσταται η ζωή του ανυπόφορη. Τα προβλήματα αυτά οφείλονταν περισσότερο στη γενικά ασταθή κατάσταση όπου συχνά αλλά αυθαίρετα συμμορίες εγκληματιών εκφοβίζουν και απειλούν τους πολίτες.

Ανεπαρκείς θεωρήθηκαν επίσης οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντα για τη μονοήμερη κράτησή του, το Μάιο του 2001, για τη σκληρή εργασία στην οποία εξαναγκάστηκε και για τις απειλές θανάτου που εξαπέλυσαν εναντίον του τα μέλη της φυλής Abgal. Κατά τον Υπουργό, η κατάσταση του προσφεύγοντα δεν ήταν απελπιστική αφού παρέμεινε στον τόπο διαμονής του παρότι υπήρξε θύμα εκβιασμού. Η κρίση αυτή δεν διαφοροποιείται από τον ισχυρισμό του προσφεύγοντα ότι επιθυμούσε να διαφύγει νωρίτερα από τη χώρα του αλλά δεν διέθετε τα αναγκαία χρήματα.

Ο Υπουργός κατέληξε ότι δεν είναι πραγματικός ο κίνδυνος να υποστεί ο προσφεύγων μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης στην περίπτωση της επιστροφής του στη Σομαλία. Περαιτέρω, ο κύριος Sheekh δεν δικαιούται άδεια διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους που χορηγείται σε όσους έχουν βιώσει τραυματικές εμπειρίες, δεδομένου ότι σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του ο αδερφός του δολοφονήθηκε το Μάρτιο / Απρίλιο 2002 και η αδερφή του υπήρξε θύμα βιασμού το 1998 και τον Ιούνιο / Ιούλιο 2002.

Λαμβάνοντας υπόψη τη γενική κατάσταση που επικρατεί στη Σομαλία ο Υπουργός εκτίμησε ότι δεν είναι αδικαιολόγητα σκληρό μέτρο η επιστροφή του κυρίου Sheekh στη χώρα καταγωγής του αφού μπορεί να εγκατασταθεί σε κάποια από τις «σχετικά ασφαλείς» περιοχές της πατρίδας του προκειμένου να αποφύγει στο μέλλον τα προβλήματα που ήδη αντιμετώπισε. Ο προσφεύγων είχε ακούσει μόνο, χωρίς να διαθέτει αποδείξεις, ότι θα αντιμετώπιζε παρόμοια προβλήματα και σε άλλες περιοχές της Σομαλίας επειδή ανήκει σε φυλή που είναι μειονότητα. Επομένως, δεν υπήρχε λόγος να συναχθεί ότι επικρατούσε επείγουσα ανθρωπιστική κατάσταση σ' αυτές τις περιοχές. Σε αυτό το πλαίσιο είναι αδιάφορο εάν ο προσφεύγων έχει οικογενειακούς ή φυλετικούς δεσμούς στις «σχετικά ασφαλείς» περιοχές ή εάν είχε ζήσει σ' αυτές στο παρελθόν.

Ο Υπουργός απεφάνθη ότι, ως πολίτης της Σομαλίας, ο προσφεύγων δεν είναι ανιθαγενής και άρα δεν δικαιούται άδεια διαμονής λόγω αντικειμενικής αδυναμίας επιστροφής στη χώρα καταγωγής του. Τέλος, διέταξε την παράταση της κράτησής του.

Στις 26.6.2003 ο κύριος Sheekh άσκησε προσφυγή κατά της απόφασης με την οποία απορρίφθηκε το αίτημά του για άσυλο. Μεταξύ άλλων υποστήριξε ότι εφαρμόστηκε αμφιλεγόμενη μέθοδος για να διαπιστωθεί εάν είναι ανήλικος, ότι ο Υπουργός αγνόησε ότι οι φρικτές εμπειρίες του οφείλονταν σε μια μορφή εθνοτικού αποκλεισμού και εθνοτικής εκμετάλλευσης και ότι δεν υπήρχε στην περίπτωση του δυνατότητα εγκατάστασης σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής του. Αυθημερόν, κατέθεσε αντιρρήσεις κατά της άρνησης του Υπουργού να του χορηγήσει άδεια διαμονής ως ανιθαγενούς. Με αποφάσεις της 2ας Ιουνίου, της 14ης Ιουλίου, της 25ης Αυγούστου, της 14ης Οκτωβρίου και της 1ης Δεκεμβρίου 2003 το Περιφερειακό Δικαστήριο της Χάγης με έδρα στο Harlem απέρριψε τις αντίστοιχες προσφυγές που άσκησε ο κύριος Sheekh κατά της απόφασης με την οποία διατάχθηκε η κράτησή του.

Στις 15.8.2003 ο Υπουργός απέρριψε την προσφυγή του κυρίου Sheekh κατά της απόρριψης του αιτήματός του για χορήγηση άδειας διαμονής ως ανιθαγενούς αποφαινόμενος ότι ο προσφεύγων δεν ήταν ανιθαγενής: μπορεί να μην υπάρχει σήμερα κυβέρνηση στη Σομαλία αλλά δεν μπορεί να αποκλειστεί η πιθανότητα συγκρότησης κυβέρνησης στο μέλλον. Εξάλλου, η διεθνής κοινότητα δεν αμφισβητεί την ύπαρξη της Σομαλίας ως κράτους.

Στις 16.9.2003 συζητήθηκε ενώπιον του Περιφερειακού Δικαστηρίου της Χάγης, που εδρεύει στο Άμστερνταμ, η προσφυγή που άσκησε ο κύριος Sheekh κατά της απόφασης με την οποία ο Υπουργός απέρριψε την αίτησή του για χορήγηση ασύλου. Το δικαστήριο επικύρωσε την προσβληθείσα απόφαση αλλά έκρινε πλημμελή την αιτιολογία του Υπουργού όσον αφορά στη λανθασμένη ημερομηνία γέννησης του προσφεύγοντα, αφού αυτός απλά δήλωσε ότι γνώριζε από τη μητέρα του. Εκτιμώντας όμως τους υπόλοιπους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα απεφάνθη ότι βασίμως ο Υπουργός αξιολόγησε ότι η κατάστασή του, όπως περιγράφηκε, δεν ήταν επαρκώς σοβαρή για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Ειδικότερα, επικύρωσε την άποψη του Υπουργού σύμφωνα με την οποία τα προβλήματα που αντιμετώπι-

σε ο προσφεύγων δεν ήταν αποτέλεσμα της προσωπικής και εξατομικευμένης στοχοποίησής του: τα περιστατικά που επικαλέστηκε θεωρούνται συνέπεια της γενικότερης κατάστασης αστάθειας που επικρατεί στη Σομαλία, όπου συχνά και αυθαίρετα συμμορίες εγκληματιών εκφοβίζουν και απειλούν τους πολίτες. Σε αυτό το πλαίσιο το δικαστήριο υπογράμμισε ότι ο προσφεύγων θα μπορούσε να ξεφύγει από την κατάσταση που επικρατούσε στον τόπο διαμονής του μετακομίζοντας σε άλλες «σχετικά ασφαλείς» περιοχές της Σομαλίας. Ενόψει των ανωτέρω, το δικαστήριο έκρινε ότι ορθά ο Υπουργός διαπίστωσε ότι ο προσφεύγων παρέλειψε να αποδείξει ότι διατρέχει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης εάν αναγκαστεί να επιστρέψει στη Σομαλία. Τέλος, επικαλούμενο απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας¹ το δικαστήριο έκρινε ότι ευλόγως εκτίμησε ο Υπουργός ότι η επιστροφή του προσφεύγοντα στη Σομαλία δεν συνιστά αναιτιολόγητα σκληρό μέτρο δεδομένης της γενικότερης κατάστασης που επικρατεί σ' αυτήν τη χώρα, επικαλούμενος τη δυνατότητα των απορριφθέντων αιτούντων άσυλο που ανήκουν σε μειονοτικές φυλές να αποφεύγουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν μεταφέροντας τη διαμονή τους στις «σχετικά ασφαλείς» περιοχές της χώρας καταγωγής τους.

Ο κύριος Sheekh δεν άσκησε αναίρεση κατά της απόρριψης της προσφυγής του ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, αφού κατά το δικηγόρο του δεν θα είχε θετική έκβαση ενόψει της προαναφερόμενης νομολογίας του ανωτάτου διοικητικού δικαστηρίου για τη δυνατότητα εγκατάστασης σε άλλη περιοχή της Σομαλίας.

Στις 8.1.2004, αφού ενημερώθηκε για την έκδοση, επ' ονόματί του, ταξιδιωτικού εγγράφου της ΕΕ, ώστε να απελαθεί στις «σχετικά ασφαλείς περιοχές της Σομαλίας» μέσω Ναϊρόμπι στις 16.1.2004, ο κύριος Sheekh άσκησε προσφυγή κατά της σχετικής απόφασης του Υπουργού. Επίσης, κατέθεσε αίτηση ενώπιον του Περιφερειακού Δικαστηρίου της Χάγης με έδρα το Άμστερνταμ για την αναστολή εκτέλεσης της απέλασης εκκρεμούσης της εξέτασης της ανωτέρω προσφυγής. Σχετικά ισχυρίστηκε ότι ήσαν αντιφατικά τα στοιχεία στα οποία στηρίχτηκε ο σχεδιασμός της απέλασής του: αφενός ήταν ασαφής η νομική βάση της έκδοσης του ταξιδιωτικού εγγράφου της ΕΕ και αφετέρου ήταν άγνωστο εάν οι αρχές της Puntland και της σομαλικής επαρχίας Mudug επιτρέπουν στους ταξιδιώτες που είναι κάτοχοι παρόμοιων εγγράφων να εισέλθουν στο έδαφός τους. Επιπλέον, ο προσφεύγων, ως μέλος μειονότητας που δεν απολαμβάνει την προστασία των φυλών που ασκούν εξουσία στη Σομαλία μπορεί να αναγκαστεί να ζήσει σε καταυλισμό για εσωτερικά εκτοπισμένους Σομαλούς στις «σχετικά ασφαλείς περιοχές» όπου, σύμφωνα με την έκθεση του Ανεξάρτητου Εμπειρογνώμονα του ΟΗΕ για την Κατάσταση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στη Σομαλία, οι συνθήκες διαβίωσης είναι τόσο φρικτές ώστε παραβιάζουν τα δικαιώματα του ανθρώπου. Η έκθεση υπογραμμίζει ότι ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί η διακριτική μεταχείριση που υφίστανται στην Puntland οι μειονότητες που δεν πλαισιώνονται από κυβερνητική ή ένοπλη προστασία και επομένως είναι ευάλωτες σε σποραδικούς βιασμούς και λεηλασίες.

Στις 20.1.2004 ο Δικαστής του Περιφερειακού Δικαστηρίου της Χάγης απέρριψε την αίτηση του προσφεύγοντα για αναστολή της εκτέλεσης της απόφασης απέλασης κρίνοντας ότι η απέλαση με ταξιδιωτικό έγγραφο της ΕΕ είναι μη νόμιμη μόνον εφόσον αποδεικνύεται ότι δεν επιτρέπεται η είσοδος στη χώρα προορισμού σε όσους ταξιδεύουν με παρόμοιο έγγραφο. Στην υπό κρίση περίπτωση δεν αποδεικνύεται παρόμοια άρνηση. Επιπλέον, η αεροπορική εταιρεία που μεταφέρει τους απορριφθέντες αιτούντες άσυλο από το Ναϊρόμπι στη Σομαλία έχει αναλάβει τη μεταφορά στον τόπο αναχώρησης των επιβατών στους οποίους απαγορεύεται να εισέλθουν στο σομαλικό έδαφος. Το γεγονός ότι η απέλαση μέσω Ναϊρόμπι περιλαμβάνει σύντομη διακοπή του ταξιδιού σε αεροδρόμιο του Μογκαντίσου δεν αρκεί για να θεωρηθεί η μεταχείριση του προσφεύγοντα αντίθετη με το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Τέλος, το Περιφερειακό Δικαστήριο έκρινε ότι οι πρόσφατες εντάσεις στις σχέσεις της Puntland

¹«85. Με την από 24.6.2003 απόφασή του το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι από τις εκθέσεις για την κατάσταση που επικρατεί στη Σομαλία δεν προκύπτει ότι συμβαίνουν στις «σχετικά ασφαλείς» περιοχές της χώρας γεγονότα τόσο σοβαρά, εκτεταμένα και συστηματικά για την ασφάλεια της χώρας ώστε να μην είναι εύλογη η εκτίμηση του Υπουργού για τη διάρκεια της ασφάλειας και για την εναλλακτική δυνατότητα εγκατάστασης που παρέχουν αυτές οι περιοχές. Είναι αληθές, ότι κάποιες από τις «σχετικά ασφαλείς» περιοχές δεν είναι προσβάσιμες από τα εξωτερικά σύνορα της χώρας, αλλά το στοιχείο αυτό δεν αρκεί για να θεωρηθεί μη εύλογη η κρίση του Υπουργού για τις μειονοτικές ομάδες, σύμφωνα με την οποία η επιστροφή στις «σχετικά ασφαλείς» περιοχές της Σομαλίας δεν συνιστά αδικαιολόγητα σκληρό μέτρο δεδομένης της γενικότερης κατάστασης που επικρατεί στη χώρα».

με τη Somaliland δεν καθιστούν την απέλαση μη νόμιμη δεδομένου ότι ο προσφεύγων μπορεί να απελαθεί στην επαρχία Mudug.

Στο μεταξύ, στις 15.1.2004 ο προσφεύγων κατέθεσε προσφυγή ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Επικαλούμενος το άρθρο 39 του Κανονισμού του Δικαστηρίου αιτήθηκε την αναστολή της εκτέλεσης της απέλασης έως ότου κριθεί η προσφυγή του. Αυθημερόν, ο πρόεδρος του Τμήματος του Δικαστηρίου υπέδειξε στην ολλανδική κυβέρνηση να μην απελάσει τον προσφεύγοντα προς το συμφέρον των διαδίκων και της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου. Έτσι, η Ολλανδία αποφάσισε να μην εκτελέσει την απόφαση απέλασης του προσφεύγοντα ο οποίος αφέθηκε ελεύθερος.

Στις 27.2.2004 ο Υπουργός απέρριψε την προσφυγή του κυρίου Sheekh κατά της απόφασης απέλασης. Στις 10.1.2005 το Περιφερειακό Δικαστήριο της Χάγης, που εδρεύει στο Άμστερνταμ, απέρριψε ως απαράδεκτη την προσφυγή που άσκησε ο κύριος Sheekh κατά της απόφασης με την οποία ο Υπουργός επικύρωσε την απόφαση απέλασης με το σκεπτικό ότι δεν είχε έννομο συμφέρον αφού το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υπέδειξε τη λήψη προσωρινών μέτρων προστασίας. Στις 27.5.2005 το Συμβούλιο της Επικρατείας επικύρωσε την προαναφερόμενη απόφαση του Περιφερειακού Δικαστηρίου της Χάγης.

Στις 7.7.2005 η ολλανδική κυβέρνηση ενημέρωσε το Δικαστήριο ότι ο προσφεύγων είχε δικαίωμα σε άδεια διαμονής στο πλαίσιο της «πολιτικής προσωρινής προστασίας» που υιοθέτησε ο Υπουργός στις 24.6.2005 για τους αιτούντες άσυλο που προέρχονται από συγκεκριμένες περιοχές της Σομαλίας. Σε συνέχεια αυτής της ενημέρωσης ο κύριος Sheekh κατέθεσε στις 23.9.2005 νέα αίτηση ασύλου, που κρίθηκε θετικά από την ολλανδική κυβέρνηση στις 10.3.2006.

Νόμω Βάσιμο: Α) Σκοπός της παραγράφου 1 του άρθρου 35 της Σύμβασης είναι να επιτρέψει στα συμβαλλόμενα κράτη να αποτρέπουν ή να κρίνουν τις παραβιάσεις που επικαλούνται οι ενδιαφερόμενοι ενώπιόν τους πριν αυτές υποβληθούν στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου. Όμως, η υποχρέωση εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων περιορίζεται στην άσκηση όσων είναι αποτελεσματικά και διαθέσιμα με την έννοια ότι η ύπαρξή τους είναι επαρκώς βέβαιη και είναι ικανά να θεραπεύσουν άμεσα την επικαλούμενη παραβίαση της Σύμβασης. **Β)** Ούτε η Σύμβαση ούτε τα Πρωτόκολλα της προστατεύουν το δικαίωμα στο άσυλο. Στο πλαίσιο της διάταξης του άρθρου 3 της Σύμβασης η απέλαση αλλοδαπού επισύρει την ευθύνη του συμβαλλόμενου κράτους όταν για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι ο ενδιαφερόμενος, εάν απελαθεί, αντιμετωπίζει στη χώρα υποδοχής πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3. Λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του δικαιώματος που εγγυάται, το άρθρο 3 της Σύμβασης μπορεί επίσης να εφαρμόζεται στις περιπτώσεις όπου ο κίνδυνος οφείλεται σε πρόσωπα ή ομάδες προσώπων που δεν ασκούν δημόσια εξουσία. **Γ)** Εκπληρώνοντας το έργο της επίβλεψης της εφαρμογής της Σύμβασης, σύμφωνα με το άρθρο 19, το Δικαστήριο – ως διεθνές όργανο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου – δεν μπορεί να προσεγγίσει με τρόπο περιοριστικό τις υποθέσεις των υπό απέλαση ή έκδοση αλλοδαπών που εμπίπτουν στο άρθρο 3 και να λαμβάνει υπόψη μόνον τα στοιχεία των εθνικών αρχών του συμβαλλόμενου κράτους χωρίς να τα συγκρίνει με άλλες αξιόπιστες και αντικειμενικές πηγές.

Σκεπτικό: Α) Επί της εφαρμογής των άρθρων 35 και 37 παρ. 1 ΕυρΣΔΑ: 115. Με επιστολή της 7^{ης} Ιουλίου 2005 η ολλανδική κυβέρνηση ενημέρωσε το Δικαστήριο ότι ο προσφεύγων δικαιούται άδεια διαμονής κατ' εφαρμογή της πολιτικής που υιοθέτησε για την προστασία κάποιων κατηγοριών αιτούντων άσυλο από τη Σομαλία υπονοώντας ότι αυτή η εξέλιξη μπορεί να οδηγήσει το Δικαστήριο στη διαγραφή της υπόθεσης από το πινάκιο δυνάμει του άρθρου 37 της Σύμβασης

116. Ο προσφεύγων αιτήθηκε από το Δικαστήριο να μην διαγραφεί η υπόθεση από το πινάκιο.

117. Σημειώνοντας ότι ο κύριος Sheekh επιθυμεί τη συζήτηση της υπόθεσης, το Δικαστήριο διερευνά εάν διευθετήθηκε η υπό κρίση διαφορά. Ενώ είναι αληθές ότι χορηγήθηκε στον προσφεύγοντα άδεια διαμονής με αποτέλεσμα να μην κινδυνεύει προς το παρόν από την απέλαση, το Δικαστήριο κρίνει ότι με την εξέλιξη αυτή δεν διευθετήθηκε η επίδικη διαφορά. Και τούτο γιατί σύμφωνα με την απόφαση του Υπουργού η πολιτική² της προστασίας κάποιων κατηγοριών αιτούντων άσυλο θα επανεξεταστεί όταν το Δι-

²«87. Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία η αναστολή της εκτέλεσης των αποφάσεων απέλασης ισχύει για ένα χρόνο. Λαμβάνοντας υπόψη αυτήν τη νομοθετική ρύθμιση, καθώς και τα μέτρα προσωρινής προστασίας που υπέδειξε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και την ερμηνεία τους από το Συμβούλιο της Επικρατείας ο Υπουργός υιοθέτησε την 24.6.2005 πολιτική για την προστασία κάποιων κατηγοριών αιτούντων άσυλο αξιολογώντας όχι μόνον τις υποδείξεις

καστήριο αποφανθεί επί των υποθέσεων των σομαλών πολιτών των οποίων η απέλαση έχει ανασταλεί με τα προσωρινά μέτρα που υπέδειξε το Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 39 του Κανονισμού του. Δεδομένου ότι η διαγραφή από το πινάκιο σημαίνει ότι δεν θα εκδοθεί απόφαση επί της ουσίας της υπόθεσης διαφαίνεται ότι η κυβέρνηση δεν θεωρεί το ζήτημα επιλυθέν αλλά στην πραγματικότητα επιθυμεί να συζητήσει το Δικαστήριο την προσφυγή. Σε κάθε περίπτωση η κρίση της ουσίας της προσφυγής αποτελεί τον αποτελεσματικότερο τρόπο αντιμετώπισης της υπόθεσης αφού, εάν εκδοθεί απόφαση για τη διαγραφή της από το πινάκιο, και η πολιτική της προστασίας ορισμένων κατηγοριών αιτούντων άσυλο από τη Σομαλία σταματήσει να εφαρμόζεται, ο προσφεύγων θα επιδιώξει την εξέταση της προσφυγής του δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 37 της Σύμβασης³.

118. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι δεν συντρέχει «οποιοσδήποτε άλλος λόγος» κατά την έννοια του άρθρου 37 παρ. 1, εδ. γ' και αποφαίνεται ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις για τη διαγραφή της υπόθεσης από το πινάκιο.

119. Η κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο προσφεύγων δεν εξάντλησε τα εσωτερικά ένδικα μέσα και επομένως δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις της παραγράφου 1 του άρθρου 35 της Σύμβασης για το παραδεκτό της προσφυγής. Κατ' αρχήν, παρέλειψε να ασκήσει αναίρεση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας κατά της απόφασης του δικαστηρίου που επικύρωσε τη διοικητική πράξη με την οποία απορρίφθηκε το αίτημά του για άσυλο. Δεύτερον, δεν άσκησε προσφυγή κατά της απόφασης που εκδόθηκε επί των αντιρρήσεων για τη μεθόδευση της εκτέλεσης της απόφασης απέλασης.

120. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι ενόψει της νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας θα ήταν αρνητική η έκβαση της αναίρεσης που δικαιούταν να ασκήσει κατά της απόφασης με την οποία απορρίφθηκε το αίτημά του για άσυλο. Επομένως, δεν πρόκειται για ένδικο μέσο που υποχρεούταν να ασκήσει προκειμένου να προσφύγει εν συνεχεία παραδεκτώς ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

121. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει τις αρχές που διέπουν την εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων, όπως αποτυπώνονται μεταξύ άλλων στην απόφαση που εξέδωσε επί της υπόθεσης *Selmouni κατά Γαλλίας*⁴. Σκοπός της παραγράφου 1 του άρθρου 35 της Σύμβασης είναι να επιτρέψει στα συμβαλλόμενα κράτη να αποτρέπουν ή να κρίνουν τις παραβιάσεις που επικαλούνται οι ενδιαφερόμενοι ενώπιόν τους πριν αυτές υποβληθούν στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου. Όμως, η υποχρέωση εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων περιορίζεται στην άσκηση όσων είναι αποτελεσματικά και διαθέσιμα με την έννοια ότι η ύπαρξή τους είναι επαρκώς βέβαιη και είναι ικανά να θεραπεύσουν άμεσα την επικαλούμενη παραβίαση της Σύμβασης. Δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ο προσφεύγων παρέλειψε να εξαντλήσει τα εσωτερικά ένδικα μέσα όταν μπορεί να αποδείξει, επικαλούμενος τη σχετική εθνική νομολογία ή οιοδήποτε άλλο πρόσφορο μέσο, ότι του παρείχε περιορισμένη προστασία το ένδικο μέσο που προβλέπει η εθνική νομοθεσία και δεν

του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου αλλά και τη φύση και την έκταση της βίας σε διάφορες περιοχές της Σομαλίας, κατά τα αναφερόμενα στην έκθεση του Μαΐου του 2005. Εφόσον δεν υπάρχουν αντενδείξεις (για παράδειγμα ποινικές καταδίκες) η προαναφερόμενη πολιτική εφαρμόζεται στους Σομαλούς αιτούντες άσυλο που δεν κατάγονται από τη Somaliland ή την Puntland (με εξαίρεση της επαρχίας Sool και Sanaag) και δεν έχουν διαμείνει πλέον των έξι μηνών στη Somaliland ή στην Puntland, εκτός εάν φιλοξενήθηκαν σε καταυλισμό για εσωτερικά εκτοπισμένους. Εφαρμόζεται επίσης στους Σομαλούς που κατάγονται από τα νησιά που βρίσκονται κατά μήκος των νοτίων ακτών της Σομαλίας γιατί παρότι θεωρούνται «σχετικά ασφαλείς» περιοχές είναι εφικτή η πρόσβαση σ' αυτά μόνο μέσω «σχετικά ανασφαλών» περιοχών. Δεν ορίστηκε ανώτατο όριο για τη διάρκεια ισχύος αυτής της πολιτικής. Θα επανεξεταστεί όταν το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αποφανθεί επί των υποθέσεων όπου υπέδειξε την εφαρμογή προσωρινών μέτρων προστασίας».

³Σημείωση της επιμελήτριας: το άρθρο 37 της Σύμβασης ορίζει: «1. Ανά πάσα στιγμή της διαδικασίας, το Δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει τη διαγραφή της προσφυγής από το πινάκιο, οσάκις οι περιστάσεις του επιτρέπουν να συμπεράνει: α) ότι ο αιτών δεν επιθυμεί πλέον την εκδίκασή της, β) ή ότι η διαφορά διευθετήθηκε, ή γ) ότι για οποιονδήποτε άλλο λόγο του οποίου την ύπαρξη διαπιστώνει το Δικαστήριο, δεν αιτιολογείται πλέον η περαιτέρω εξέταση της προσφυγής. Πάντως, το Δικαστήριο προβαίνει στην εξέταση της προσφυγής εάν τούτο απαιτείται από το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου που εγγυάται η Σύμβαση και τα Πρωτόκολλά της. 2. Το Δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει την επανεγγραφή μιας προσφυγής στο πινάκιο, εφόσον εκτιμά ότι τούτο αιτιολογείται από τις περιστάσεις».

⁴Απόφαση του Τμήματος Μείζονος Συνθέσεως της 28.7.1999, Προσφυγή No. 25803/94, σκέψεις 74 έως 77 (Βλέπε σε: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b70210.html>).

άσκησε.

122. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι με την προσφυγή του ενώπιον του Περιφερειακού Δικαστηρίου κατά της απόφασης απόρριψης του αιτήματος ασύλου ο κύριος Sheekh ισχυρίστηκε ότι δικαιούνταν να αναγνωριστεί πρόσφυγας επειδή «οι σχετικά ασφαλείς» περιοχές της Σομαλίας δεν αποτελούν πραγματική εναλλακτική λύση προστασίας. Είναι αληθές, όπως σημείωσε η κυβέρνηση, ότι μετά την απόρριψη της προσφυγής του από το Περιφερειακό Δικαστήριο, δικαιούνταν να ασκήσει αναίρεση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Όμως, μετά από συμβουλή του συνηγόρου του αποφάσισε να μην ασκήσει αυτό το ένδικο μέσο.

123. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι παρότι το Συμβούλιο της Επικρατείας μπορούσε θεωρητικά να αναστρέψει την απόφαση του Περιφερειακού Δικαστηρίου στην πράξη η άσκηση της αναίρεσης δεν είχε προοπτική επιτυχίας. Σε αυτό το πλαίσιο σημειώνει κατ' αρχήν ότι, την ημέρα που το Περιφερειακό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή του κυρίου Skeekh το Συμβούλιο της Επικρατείας διευκρίνισε – και επανέλαβε αυτό το σκεπτικό έκτοτε – ότι για να δικαιούται την προστασία του άρθρου 3 της Σύμβασης, ο προσφεύγων, που είναι μέλος ομάδας σε βάρος της οποίας διαπράττονται οργανωμένες και ευρείας κλίμακας παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου, πρέπει να αποδείξει ότι στοχοποιήθηκε προσωπικά στο πλαίσιο συγκεκριμένων πραγματικών γεγονότων και περιστατικών. Σύμφωνα με μεταγενέστερη απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας που, όπως ο προσφεύγων στην παρούσα υπόθεση, αφορούσε αιτούσα άσυλο από τη Σομαλία που, ανήκε στη φυλή Reer Hamar, τούτο σημαίνει ότι οι πράξεις που τελέστηκαν πρέπει να στοχοποιούν εξατομικευμένα τον ενδιαφερόμενο που στη Σομαλία υπομένει μεταχείριση διαφορετική από αυτήν των υπολοίπων μελών της φυλής του⁵. Όμως, ο προσφεύγων ουδέποτε υποστήριξε ότι απολάμβανε διαφορετική ή ουσιαστικά χειρότερη μεταχείριση από τα υπόλοιπα μέλη της φυλής του. Αντίθετα, ισχυρίστηκε ότι οι υπόλοιπες οικογένειες της φυλής Ashraf που ζούσαν στο χωριό του Tuulo Nuuh υφίσταντο την ίδια με αυτόν μεταχείριση. Επομένως, δύσκολα μπορεί να κατανοήσει κανείς πώς το Συμβούλιο της Επικρατείας θα κατέληγε στην περίπτωση του σε διαφορετικό συμπέρασμα.

124. Δεύτερον, το Δικαστήριο θεωρεί ότι το επιχείρημα του προσφεύγοντα περί μη δυνατότητας εγκατάστασης σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής του θα καταρριπτόταν ενόψει της πάγιας νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας σύμφωνα με την οποία στη Σομαλία υπάρχουν «σχετικά ασφαλείς» περιοχές για τα μέλη των μειονοτικών φυλετικών ομάδων.

125. Ως προς τους ισχυρισμούς για τη μεθόδευση της απέλασης το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο προσφεύγων – σε αντίθεση με όσα υποστήριξε η κυβέρνηση – άσκησε προσφυγή κατά της απόρριψης των αντιρρήσεων καθώς και μια ανεπιτυχή περαιτέρω προσφυγή. Το γεγονός ότι οι σχετικές διαδικασίες εκκρεμούσαν όταν ο κύριος Sheekh κατάθεσε την υπό κρίση προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου δεν αποτελεί αρνητική προϋπόθεση για το παραδεκτό της αφού οι αντιρρήσεις ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων δεν αναστέλλουν την απέλαση και απορρίφθηκε το αίτημά του για προσωρινή δικαστική προστασία.

126. Επομένως, κατά την κρίση του Δικαστηρίου πρέπει να απορριφθεί η ένσταση της κυβέρνησης περί με εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων.

127. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι σχετικοί ισχυρισμοί του προσφεύγοντα είναι βάσιμοι κατά την έννοια του άρθρου 35 παρ. 3 της Σύμβασης. Περαιτέρω σημειώνει ότι δεν είναι απαράδεκτοι για άλλους λόγους. Επομένως, η προσφυγή είναι παραδεκτή.

Β) Επί της παραβίασης του άρθρου 3. ... 135. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν την εξουσία, δυνάμει παραδεδεγμένης αρχής του διεθνούς δικαίου και με την επιφύλαξη των συμβατικών τους υποχρεώσεων, συμπεριλαμβανομένης της Σύμβασης, να ελέγχουν την είσοδο, τη διαμονή και την απέλαση των αλλοδαπών. Ούτε η Σύμβαση ούτε τα Πρωτόκολλά της προστατεύουν το δικαίωμα στο άσυλο. Όμως, όταν αποφασίζουν την απέλαση αλλοδαπών τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να τηρούν το άρθρο 3 της Σύμβασης που αποτυπώνει μια από τις θεμελιώδεις αξίες των δημοκρατικών κοινωνιών και απαγορεύει με τρόπο απόλυτο τα βασανιστήρια ή την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή

⁵«90. Με την από 5.12.2003 απόφασή του το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε την αναίρεση πολίτη της Σομαλίας που επικαλέστηκε το άρθρο 3 της Σύμβασης ισχυριζόμενη ότι ως μέλος της φυλής Reer Hamar είχε υποστεί κακομεταχείριση, συμπεριλαμβανομένου του βιασμού. Το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο της Ολλανδίας έκρινε ότι τα περιστατικά που επικαλέστηκε η αναιρεσείουσα δεν αποδείκνυαν ότι στοχοποιήθηκε προσωπικά ούτε ότι αντιμετώπισε καταστάσεις ουσιαστικά διαφορετικές από αυτές που βιώνουν στη Σομαλία άλλα μέλη της φυλής της».

τιμωρία ανεξάρτητα από τη συμπεριφορά του θύματος και από το χαρακτηρισμό του ως ανεπιθύμητου ή επικίνδυνου. Στο πλαίσιο αυτής της διάταξης η απέλαση αλλοδαπού επισύρει την ευθύνη του συμβαλλόμενου κράτους όταν για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι ο ενδιαφερόμενος, εάν απελαθεί, αντιμετωπίζει στη χώρα υποδοχής πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3. Σε παρόμοιες περιστάσεις το άρθρο 3 επιβάλλει την υποχρέωση μη απέλασης του ενδιαφερόμενου σε αυτήν τη χώρα⁶.

136. Η ευθύνη του απελαύνοντος κράτους στο πλαίσιο του άρθρου 3 προϋποθέτει αναπόφευκτα την αξιολόγηση των συνθηκών που επικρατούν στη χώρα προορισμού υπό το φως των προϋποθέσεων που θέτει το άρθρο 3 της Σύμβασης⁷. Για να καθορίσει εάν αποδείχθηκε ότι ο προσφεύγων διατρέχει πραγματικό κίνδυνο, εάν απελαθεί, να υποστεί τη μεταχείριση που απαγορεύει το άρθρο 3 το Δικαστήριο εξετάζει την υπόθεση υπό το φως όλων των πληροφοριών που έχουν προσκομίσει ενώπιόν του οι διάδικοι ή, εάν είναι αναγκαίο, όσων αναζητεί αυτεπάγγελτα, ειδικά όταν ο προσφεύγων – ή τρίτος κατά την έννοια του άρθρου 36 της Σύμβασης – προβάλλει λόγους που δημιουργούν αμφιβολίες για την ακρίβεια των στοιχείων που επικαλείται η διάδικη κυβέρνηση. Ως προς τις πληροφορίες που αναζητά αυτεπάγγελτα, το Δικαστήριο εκτιμά, λαμβάνοντας υπόψη την ανεπίδεκτη εξαιρέσεων προστασία που εγγυάται το άρθρο 3 της Σύμβασης, ότι πρέπει να αποδεικνύεται ότι οι αρμόδιες αρχές του συμβαλλόμενου κράτους αξιολόγησαν προσηκόντως και επαρκώς την κατάσταση που επικρατεί στο κράτος προορισμού του υπό απέλαση αλλοδαπού επικαλούμενες εθνικά έγγραφα και στοιχεία από αξιόπιστες και αντικειμενικές πηγές όπως είναι για παράδειγμα, τα έγγραφα άλλων συμβαλλόμενων ή μη κρατών, υπηρεσιών του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και ευυπόληπτων μη κυβερνητικών οργανώσεων. Εκπληρώνοντας το έργο της επίβλεψης της εφαρμογής της Σύμβασης, σύμφωνα με το άρθρο 19⁸, το Δικαστήριο – ως διεθνές όργανο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου – δεν μπορεί να προσεγγίσει με τρόπο περιοριστικό τις υποθέσεις των υπό απέλαση ή έκδοση αλλοδαπών που εμπίπτουν στο άρθρο 3 και να λαμβάνει υπόψη μόνον τα στοιχεία των εθνικών αρχών του συμβαλλόμενου κράτους χωρίς να τα συγκρίνει με άλλες αξιόπιστες και αντικειμενικές πηγές. Τούτο σημαίνει ότι για την εκτίμηση του κινδύνου της αντίθετης με το άρθρο 3 μεταχείρισης στις περιπτώσεις απέλασης ή έκδοσης αλλοδαπών απαιτείται η ολοκληρωμένη και η εκ των υστέρων αξιολόγηση της κατάστασης που επικρατεί στη χώρα προορισμού αφού αυτή μπορεί να έχει μεταβληθεί με την πάροδο του χρόνου. Αφού η φύση των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει τα συμβαλλόμενα κράτη δυνάμει της Σύμβασης συνίσταται στην πράξη της έκθεσης σε κίνδυνο κακομεταχείρισης η ύπαρξη του κινδύνου πρέπει να αξιολογείται κατ' αρχήν με βάση τα πραγματικά περιστατικά που γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει η κυβέρνηση κατά το χρόνο της εκτέλεσης της απέλασης⁹. Στην υπό κρίση υπόθεση, δεδομένου ότι ο κύριος Sheekh δεν έχει ακόμη απελαθεί, λαμβάνεται υπόψη η πραγματική κατάσταση που επικρατεί στη χώρα προορισμού κατά το χρόνο της κρίσης της προσφυγής του από το Δικαστήριο. Παρότι τα στοιχεία ιστορικής φύσης παρουσιάζουν ενδιαφέρον, στο μέτρο που διαφωτίζουν τη σημερινή κατάσταση και την ενδεχόμενη εξέλιξή της, αποφασιστικής σημασίας είναι οι συνθήκες που επικρατούν σήμερα στη χώρα προορισμού και άρα είναι αναγκαίο να αξιολογηθούν οι πληροφορίες που δημοσιεύτηκαν μετά την έκδοση της οριστικής απόφασης από τις εθνικές αρχές¹⁰.

⁶Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην απόφαση επί της υπόθεσης *Hilal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Προσφυγή Νο. 45276/99 (βλέπε, στην ελληνική σε ΕΔΠΑ 2001, <http://www.refworld.org/docid/3deb99dfa.html>) και στην από 17.12.1996 απόφασή του επί της υπόθεσης *Ahmed κατά Αυστρίας* (βλέπε, στην ελληνική σε ΕΔΠΑ 1998, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b62f2c.html>).

⁷Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην παράγραφο 67 της απόφασης του Τμήματος Μείζονος Συνθέσεως επί της υπόθεσης *Mamatkulon & Askarov κατά Τουρκίας*, Προσφυγές Νο. 46827/99 και 46951/99 (βλέπε για την απόδοση της απόφασης στην ελληνική σε ΕΔΠΑ 2005, <http://www.refworld.org/docid/42d3ef174.html>).

⁸Σημείωση της επιμελήτριας: το άρθρο 19 της Σύμβασης ορίζει: «Προκειμένου να διασφαλισθεί ο σεβασμός των υποχρεώσεων που απορρέουν για τα υψηλά συμβαλλόμενα μέρη από την παρούσα Σύμβαση και τα Πρωτόκολλα αυτής, συστήνεται Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εφεξής αποκαλούμενο «το Δικαστήριο». Το Δικαστήριο λειτουργεί σε μόνιμη βάση».

⁹Το Δικαστήριο παραπέμπει σχετικά στην παράγραφο 207 της απόφασης επί της υπόθεσης *Vilvarajah and others κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (βλέπε, ΕΔΠΑ 1998, σε: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b7008.html>).

¹⁰Το Δικαστήριο παραπέμπει σχετικά στην από 15.11.1996 απόφασή του επί της υπόθεσης *Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, σελίδες 1856 και 1859, παράγραφοι 86 και 97, Reports 1996-V, στην από 9.4.1997 απόφασή του επί της υπόθεσης *H.L.R. κατά Γαλλίας*, Reports 1997-III, σελίδα 758, παράγραφος 37 και στην απόφαση επί της υπόθεσης *Mamatkulon and Askarov κατά Τουρκίας*, παράγραφος 69 (βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 7).

137. Για την υπαγωγή της στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 η κακομεταχείριση πρέπει να πληροί ένα ελάχιστο επίπεδο σοβαρότητας. Η αξιολόγηση αυτού του επιπέδου είναι σχετική και εξαρτάται από όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης (βλέπε μεταξύ άλλων την παράγραφο 60 της απόφασης *Hilal κατά Αγγλίας*¹¹). Λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του δικαιώματος που εγγυάται, το άρθρο 3 της Σύμβασης μπορεί επίσης να εφαρμόζεται στις περιπτώσεις όπου ο κίνδυνος οφείλεται σε πρόσωπα ή ομάδες προσώπων που δεν είναι δημόσιοι υπάλληλοι. Όμως, πρέπει να αποδεικνύεται ότι ο κίνδυνος είναι πραγματικός και ότι οι αρχές του κράτους υποδοχής (προορισμού) αδυνατούν να τον αποσοβήσουν παρέχοντας την κατάλληλη προστασία¹².

138. Το Δικαστήριο διαπιστώνει εξαρχής ότι η κυβέρνηση δεν προτίθεται να απελάσει τον προσφεύγοντα σε οιαδήποτε περιοχή της Σομαλίας. Πρόθεση της κυβέρνησης είναι να απελάσει τον κύριο Sheekh σε κάποια από τις περιοχές της Σομαλίας που θεωρούνται «σχετικά ασφαλείς». Με την υπό κρίση προσφυγή του ο κύριος Sheekh παραπονείται για την απέλαση που αποφάσισε το συμβαλλόμενο κράτος. Επομένως, το ζήτημα που καλείται να εξετάσει το Δικαστήριο είναι εάν παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης η απέλαση σε αυτές τις «σχετικά ασφαλείς» περιοχές της Σομαλίας.

139. Από τη συλλογή του Ολλανδικού Υπουργείου Εξωτερικών με τις πλέον πρόσφατες εκθέσεις για την κατάσταση που επικρατεί στη Σομαλία προκύπτει ότι «σχετικά ασφαλείς» περιοχές θεωρούνται οι Somaliland, Puntland (εκτός από την πόλη Galkayo) και τα νησιά κατά μήκος των ακτών της νότιας Σομαλίας. Εκτός από τα νησιά, οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται «ασφαλείς» από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες σύμφωνα με την έκθεση που δημοσίευσε τον Ιανουάριο του 2004. Το Δικαστήριο έχει στη διάθεσή του αυτήν την έκθεση και πολλές άλλες πληροφορίες για την κατάσταση που επικρατεί στη Somaliland και στην Puntland, από τις οποίες προκύπτει ότι οι συνθήκες σε αυτά τα εδάφη της Σομαλίας είναι αναμφίβολα σταθερότερες και ειρηνικότερες από αυτές που επικρατούν στη νότια και στη κεντρική Σομαλία. Παρόλα αυτά, υπάρχει μια αξιοσημείωτη διαφορά μεταξύ της θέσης αφενός όσων κατάγονται από αυτές τις περιοχές και διατηρούν σε αυτές φυλετικούς και/ή οικογενειακούς δεσμούς και αφετέρου όσων κατάγονται από άλλες περιοχές της Σομαλίας και δεν έχουν παρόμοιους δεσμούς με τη Somaliland ή την Puntland. Με βάση τις διαθέσιμες πληροφορίες το Δικαστήριο εκτιμά ότι η απέλαση στη Somaliland ή στην Puntland ενός απορριφθέντα αιτούντα άσυλο που ανήκει στην πρώτη ομάδα δεν τον εκθέτει σε πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης. Όμως, όσον αφορά στη δεύτερα ομάδα το Δικαστήριο δεν έχει πεισθεί ότι έχει αποδυναμωθεί, στο βαθμό που ισχυρίζεται η κυβέρνηση, η σημασία της φυλετικής προστασίας στις «σχετικά ασφαλείς» περιοχές. Σημειώνει σχετικά ότι όσον αφορά στην απέλαση σομαλού σε περιοχή της χώρας από την οποία δεν κατάγεται η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες εκφράζει την άποψη ότι «είναι καίριας σημασίας η εξέταση του συστήματος της κυρίαρχης φυλετικής ομάδας». Οι φυλετικοί δεσμοί είναι το σημαντικότερο κοινό στοιχείο της προσωπικής ασφάλειας σε όλην τη Σομαλία και επομένως όχι μόνο στις «σχετικά ασφαλείς» περιοχές.

140. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν είναι πιθανό να προστατευθεί από κάποια φυλή στις «σχετικά ασφαλείς» περιοχές ο προσφεύγων, που είναι μέλος της μειονότητας Ashraf – μιας εκ των ομάδων που συνιστούν την ευρύτερη μειονοτική φυλή Benadiri (ή Reer Hamar) – και κατάγεται από τη νότια Σομαλία. Σύμφωνα με την έκθεση που δημοσίευσε η ολλανδική κυβέρνηση το Νοέμβριο του 2004 όσοι δεν κατάγονται από τη Somaliland ή την Puntland και δεν έχουν πρόσβαση σε φυλετική προστασία καταλήγουν σε αξιοθρήνητους καταυλισμούς για τους εσωτερικά εκτοπισμένους, χωρίς πραγματικές ευκαιρίες για την κατάλληλη ένταξή τους. Υποστηρίζεται ότι έχουν περιθωριοποιημένη και απομονωμένη θέση στην κοινωνία και ότι είναι ευάλωτοι και εύκολοι στόχοι εγκληματικών πράξεων. Έτσι, οι τρεις πλέον ευάλωτες ομάδες της Σομαλίας είναι οι εσωτερικά εκτοπισμένοι, οι μειονότητες και οι επαναπατριζόμενοι από την εξορία. Εάν απελαθεί στις «σχετικά ασφαλείς» περιοχές ο κύριος Sheekh θα εμπίπτει σε μια από τις τρεις προαναφερόμενες κατηγορίες. Σε αυτό το πλαίσιο πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι, σύμφωνα με την κυβέρνηση, ζουν τόσο λίγοι Benadiri στις «σχετικά ασφαλείς» περιοχές ώστε δεν μπορούν να υπάρξουν γενικής φύσης εκτιμήσεις για την κατάστασή τους σ' αυτές. Όμως, το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν είναι αναγκαίο να εξε-

¹¹ Βλέπε ανωτέρω υποσημείωση 6.

¹² Σχετικά το Δικαστήριο παραπέμπει στην παράγραφο 40 της απόφασης *H.L.R. κατά Γαλλίας* (βλέπε, <http://www.refworld.org/docid/5034e6ec2.html>)

τάσει εάν οι συνθήκες στις οποίες θα καταλήξει ο προσφεύγων, εάν απελαθεί στη Somaliland ή στην Puntland, θα τον εκθέσουν σε πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης αφού κατά την κρίση του αυτή η διάταξη εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση απέλασης για τους ακόλουθους λόγους.

141. Στις θέσεις και στη γνωμοδότηση που δημοσίευσε η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες τον Ιανουάριο του 2004 και το Νοέμβριο του 2005 αντίστοιχα η οργάνωση εκφράζει την αντίθεσή της στην εξαναγκασμένη επιστροφή των απορριφθέντων αιτούντων άσυλο σε περιοχές της Σομαλίας από τις οποίες δεν κατάγονται υπογραμμίζοντας ότι δεν υπάρχει δυνατότητα εγκατάστασης σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής τους. Σημειώνεται ωστόσο ότι από τη θέση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες δεν προκύπτει ότι οι ενδιαφερόμενοι έχουν βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης, κατά την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης του 1951, στις περιοχές που θεωρεί ασφαλείς. Διαφαίνεται ότι η οργάνωση ανησυχεί περισσότερο για τις συνέπειες της αποσταθεροποίησης που προκαλεί η εισροή εξαναγκαστικά επαναπατριζόμενων στην ήδη επιδεινωμένη ικανότητα απορρόφησης της Somaliland και της Puntland καθώς και για τις αξιοθρήνες συνθήκες διαβίωσής τους. Το Δικαστήριο σε καμιά περίπτωση δεν επιθυμεί να υποβαθμίσει την ιδιαίτερη σημασία των κοινωνικο-οικονομικών και ανθρωπιστικών εκτιμήσεων στις περιπτώσεις της εξαναγκασμένης επιστροφής των απορριφθέντων αιτούντων άσυλο σε συγκεκριμένη περιοχή της χώρας καταγωγής τους. Όμως, αυτές οι εκτιμήσεις σε καμιά περίπτωση δεν επηρεάζουν και δεν είναι αποφασιστικής σημασίας για την αξιολόγηση του πραγματικού κινδύνου της κακομεταχείρισης, κατά την έννοια του άρθρου 3 της Σύμβασης, που διατρέχουν όσοι επιστρέφουν σε αυτές τις περιοχές. Περαιτέρω, το άρθρο 3 δεν απαγορεύει στα συμβαλλόμενα κράτη να εφαρμόζουν την έννοια της εναλλακτικής του ασύλου λύσης (internal flight alternative) κατά την αξιολόγηση του ισχυρισμού του ενδιαφερόμενου ότι η επιστροφή του στη χώρα καταγωγής του θα τον εκθέσει σε πραγματικό κίνδυνο να υποστεί τη μεταχείριση που απαγορεύει αυτή η διάταξη της Σύμβασης. Όμως, το Δικαστήριο έχει ήδη υποστηρίξει ότι η έμμεση απομάκρυνση ενός αλλοδαπού, δηλαδή μέσω ενδιάμεσου προορισμού, δεν απαλλάσσει το συμβαλλόμενο κράτος από την υποχρέωση να διασφαλίσει ότι ο ενδιαφερόμενος δεν εκτίθεται, λόγω της απόφασης απέλασης, σε μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3¹³. Επομένως, δεν υπάρχει λόγος να αποφασίσει διαφορετικά στις περιπτώσεις, όπως η υπό κρίση, όπου με την απέλαση ο ενδιαφερόμενος αλλοδαπός δεν απομακρύνεται σε ενδιάμεση χώρα, αλλά σε συγκεκριμένη περιοχή της χώρας καταγωγής του. Το Δικαστήριο θεωρεί προϋπόθεση για τη δυνατότητα εγκατάστασης σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής την ύπαρξη κάποιων εγγυήσεων: τη δυνατότητα του ενδιαφερόμενου να ταξιδέψει στη συγκεκριμένη περιοχή καθώς και τη δυνατότητα εισόδου και εγκατάστασης σ' αυτήν. Αν δεν διασφαλίζονται αυτές οι εγγυήσεις τα συμβαλλόμενα κράτη ευθύνονται δυνάμει του άρθρου 3 της Σύμβασης πολύ δε περισσότερο όταν ο απελαυνόμενος στη συγκεκριμένη περιοχή της χώρας καταγωγής του υποστεί κακομεταχείριση επειδή δεν πληρούται η ανωτέρω προϋπόθεση της δυνατότητας εγκατάστασης σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής.

142. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι αρχές της Somaliland έχουν εκδώσει διάταγμα – που δεν έχει ακόμη αρχίσει να ισχύει – που υποχρεώνει σε αναχώρηση όσους δεν κατάγονται από αυτήν και ότι οι αρχές της Puntland ανησυχώντας ιδιαίτερα για όσους καταφεύγουν στην περιοχή τους χωρίς να κατάγονται από αυτήν κατέστησαν σαφές ότι θα επιτρέπουν την είσοδο και την εγκατάσταση στα εδάφη που ελέγχουν μόνο σε όσους ανήκουν στην ίδια φυλή ή διέμεναν στο παρελθόν στην περιοχή. Και το σημαντικότερο, οι αρχές και των δύο αυτών οντοτήτων έχουν ενημερώσει την ολλανδική κυβέρνηση για την αντίθεσή τους στις απελάσεις των προσφύγων που δεν κατάγονται από τα αντίστοιχα εδάφη που ελέγχουν. Ειδικότερα, η Somaliland αντιτίθεται στις απελάσεις προσφύγων που δεν κατάγονται από τη Somaliland και η Puntland αντιτίθεται στις απελάσεις προσφύγων «ανεξάρτητα από την περιοχή καταγωγής τους στη Σομαλία χωρίς να τις έχουν προηγουμένως εγκρίνει ή συγκατατεθεί σ' αυτές» οι αρμόδιες αρχές της Puntland. Επίσης, τόσο οι αρχές της Somaliland, όσο και οι αρχές της Puntland έχουν δηλώσει ότι δεν αναγνωρίζουν το ταξιδιωτικό έγγραφο της ΕΕ.

143. Ενώ φαίνεται ότι η θέση των αρχών της Somaliland και της Puntland ανάγκασε το Ηνωμένο Βα-

¹³ Το Δικαστήριο παραπέμπει σχετικά στην απόφαση *T.I. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Προσφυγή No. 43844/98, ECHR 2000-III (βλέπε, ΕΔΠΑ 2004, σε: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b6dfc.html>).

σίλειο να μην απελαύνει εδάφη τους¹⁴ τους απορριφθέντες αιτούντες άσυλο που ανήκουν στη φυλή Benadiri στα η ολλανδική κυβέρνηση επιμένει ότι είναι εφικτές παρόμοιες απελάσεις και υπογράμμισε ότι επιτρέπει την επανείσοδο στην Ολλανδία στην περίπτωση άρνησης εισόδου του απελαυνόμενου αλλοδαπού στη Somaliland ή στην Puntland. Λαμβάνοντας υπόψη ότι σύμφωνα με πληροφορίες της ολλανδικής κυβέρνησης οι Σομαλοί είναι ελεύθεροι να εισέρχονται και να εξέρχονται από τη χώρα τους καθώς είναι ελάχιστοι οι έλεγχοι στα κρατικά σύνορα το Δικαστήριο δέχεται ότι η κυβέρνηση μπορεί επιτυχώς να απελάσει τον προσφεύγοντα στη Somaliland ή στην Puntland (αν και τούτο αμφισβητείται από έκθεση του BBC). Όμως, τούτο σε καμιά περίπτωση δεν εγγυάται στον κύριο Sheekh τη δυνατότητα εισόδου ή διαμονής στη Somaliland ή στην Puntland. Επίσης, στο μέτρο που η κυβέρνηση δεν παρακολουθεί την απέλαση των απορριφθέντων αιτούντων άσυλο δεν υπάρχει τρόπος επαλήθευσης της εισόδου και της διαμονής του προσφεύγοντα σε μια από τις προαναφερόμενες περιοχές της Σομαλίας. Δεδομένης της θέσης των αρχών της Puntland και ειδικότερα της Somaliland, δεν είναι εφικτή για τον προσφεύγοντα, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, η εγκατάσταση σε κάποια από αυτές τις περιοχές. Επομένως, είναι πιθανό να απομακρυνθεί από αυτές τις περιοχές ή να μην έχει άλλη εναλλακτική λύση εκτός από τη μετακίνησή του στις περιοχές που η κυβέρνηση και η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες θεωρούν ανασφαλείς.

144. Αναφορικά με τα νησιά που βρίσκονται κατά μήκος των ακτών της νότιας Σομαλίας και η ολλανδική κυβέρνηση θεωρεί «σχετικά ασφαλείς» περιοχές το Δικαστήριο σημειώνει ότι κατοικούνται από μέλη της φυλής Darod/Marehan και από μια μειονότητα διαφορετική από αυτήν στην οποία ανήκει ο προσφεύγων. Δεν αναφέρθηκε ότι ο προσφεύγων μπορεί να απολαμβάνει προστασία από τις φυλές αυτές. Επίσης, όπως και στην περίπτωση της Somaliland και της Puntland δεν παρέχονται εγγυήσεις στον κύριο Sheekh για τη δυνατότητα εγκατάστασης σε αυτά τα νησιά, η δε πρόσβασή του σ' αυτά είναι εφικτή μόνο μέσω «σχετικά ανασφαλών περιοχών».

145. Επομένως, πρέπει να εξεταστεί εάν ο προσφεύγων διατρέχει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης εάν εξαναγκαστεί να μετακινηθεί σε άλλες περιοχές της Σομαλίας, πλην της Somaliland και της Puntland. Σε αυτό το πλαίσιο το Δικαστήριο γνωρίζει ότι η κυβέρνηση δεν χαρακτηρίζει «σχετικά ανασφαλείς» τις περιοχές της Σομαλίας λόγω του κινδύνου που διατρέχουν οι πολίτες να υποστούν μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3, αλλά λόγω της γενικότερης κατάστασης που κατά την άποψη του Υπουργού Μετανάστευσης και Πολιτογράφησης καθιστά την επιστροφή σ' αυτές τις περιοχές εξαιρετικά σκληρό μέτρο.

146. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι μπορεί να χαρακτηριστεί «απάνθρωπη», κατά την έννοια του άρθρου 3, η μεταχείριση που ισχυρίστηκε ότι υπέστη ο προσφεύγων πριν αναχωρήσει από τη Σομαλία: τα μέλη μιας φυλής τον κτύπησαν, τον κλώτσησαν, τον εκβίασαν, τον απείλησαν και τον κακομεταχειρίστηκαν κατ' επανάληψη υποβάλλοντάς τον μεταξύ άλλων σε καταναγκαστική εργασία. Τα μέλη της ίδιας φυλής σκότωσαν τον πατέρα του και βίασαν την αδερφή του. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι είναι τεκμηριωμένη η ιδιαίτερη – και διαρκής – ευάλωτη θέση των μειονοτήτων, όπως είναι η φυλή Ashraf, σε αυτού του είδους τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

147. Οι ολλανδικές αρχές εκφράζουν την άποψη ότι τα προβλήματα που βίωσε ο προσφεύγων πρέπει να θεωρηθούν συνέπεια της γενικότερα ασταθούς κατάστασης όπου συμμορίες εγκληματιών συχνά αλλά αυθαίρετα εκφοβίζουν και απειλούν πολίτες. Όμως, το Δικαστήριο θεωρεί ότι το επιχείρημα αυτό είναι ανεπαρκές για τη μη υπαγωγή της μεταχείρισης που υπέστη ο προσφεύγων στο άρθρο 3 της Σύμβασης. Όπως προαναφέρθηκε η υποχρέωση της απαγόρευσης της απέλασης δεν εξαρτάται από το εάν ο κίνδυνος της κακομεταχείρισης απορρέει από φορείς για τους οποίους ευθύνονται, άμεσα ή έμμεσα, οι αρχές της χώρας υποδοχής και, επομένως το άρθρο 3 εφαρμόζεται στις περιπτώσεις όπου ο προαναφερόμενος κίνδυνος οφείλεται σε πρόσωπα ή ομάδες προσώπων που δεν είναι φορείς δημόσιας εξουσίας¹⁵. Κρίσιμο στοιχείο σε αυτό το πλαίσιο είναι η δυνατότητα του προσφεύγοντα να προστατευθεί από τον κίν-

¹⁴Σχετικά ιδιαίτερη σημασία έχει η κατευθυντήρια αρχή 2, παρ. 6 των Είκοσι Κατευθυντήριων Αρχών που υιοθέτησε η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 4.5.2005, σύμφωνα με την οποία η απόφαση απέλασης δεν πρέπει να εκτελείται εάν οι αρχές του κράτους υποδοχής κρίνουν ότι το κράτος προορισμού θα αρνηθεί την είσοδο στον επαναπατριζόμενο (βλέπε, σε ελληνική απόδοση, σε: <http://www.refworld.org/docid/42ef32984.html>).

¹⁵Το Δικαστήριο παραπέμπει σχετικά στην απόφαση *T.I. κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (βλέπε, σε ελληνική απόδοση, σε: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b6dfc.html>).

δυνο καθώς και η δυνατότητά του να αιτηθεί την αποκατάσταση της ζημιάς που υπέστη από τις πράξεις που τελέστηκαν σε βάρος του. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι τούτο δεν ήταν εφικτό. Επιπλέον, λαμβάνοντας υπόψη τις διαθέσιμες πληροφορίες για τη Σομαλία το Δικαστήριο δεν έχει πειστεί για τη θεαματική βελτίωση της κατάστασης ώστε να θεωρήσει ότι δεν κινδυνεύει πλέον ο προσφεύγων να υποστεί εκ νέου παρόμοια μεταχείριση ή ότι μπορεί να απολαμβάνει την προστασία των τοπικών αρχών. Επομένως, δεν υπάρχουν στοιχεία από τα οποία να προκύπτει ότι ο προσφεύγων θα αντιμετωπίσει κατάσταση διαφορετική από αυτήν που βίωνε πριν διαφύγει από τη Σομαλία.

148. Το Δικαστήριο εξετάζει στη συνέχεια την αξιολόγηση των εθνικών αρχών σύμφωνα με την οποία ο προσφεύγων υπέστη αυθαίρετα τη μεταχείριση που επικαλέστηκε. Από τους ισχυρισμούς του κυρίου Sheekh προκύπτει ότι στοχοποιήθηκαν τόσο ο ίδιος όσο και η οικογένειά του επειδή ανήκουν σε μειονότητα και επομένως στερούνταν των μέσων προστασίας: ήσαν εύκολος στόχος όπως και οι άλλες τρεις οικογένειες της φυλής Ashraf που ζούσαν στο ίδιο χωριό. Το Δικαστήριο συμπληρώνει ότι, κατά την άποψή του, δεν μπορεί να απαιτηθεί από τον προσφεύγοντα να αποδείξει την ύπαρξη περαιτέρω ιδιαίτερων προσωπικών χαρακτηριστικών προκειμένου να τεκμηριώσει ότι κινδύνευε και συνεχίζει να κινδυνεύει σε εξατομικευμένη βάση. Σε αυτό το πλαίσιο είναι αληθές ότι η απλή πιθανότητα κακομεταχείρισης είναι ανεπαρκής για την υπαγωγή της στο άρθρο 3 της Σύμβασης. Αυτή η κατάσταση αντιμετωπίστηκε στην υπόθεση *Vilvarajah and others κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, όπου το Δικαστήριο έκρινε την πιθανότητα του κινδύνου της σύλληψης και της κακομεταχείρισης που διέτρεχαν οι νεαροί άντρες Ταμίλ που επέστρεφαν στη Σρι Λάνκα: το Δικαστήριο επέμεινε να αποδείξουν οι προσφεύγοντες ιδιαίτερα εξατομικευμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που θα υποχρέωναν ή θα παρείχαν τη δυνατότητα στις βρετανικές αρχές να προβλέψουν ότι θα υπέμεναν μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης. Όμως, στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο θεωρεί, με βάση τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα και τις πληροφορίες για την κατάσταση στις «σχετικά ανασφαλείς» περιοχές της Σομαλίας ότι μπορεί να προβλεφθεί ότι ως μέλος της μειονότητας Ashraf ο κύριος Sheekh κινδυνεύει, εάν επιστρέψει στη Σομαλία, να εκτεθεί σε μεταχείριση που παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης. Μπορεί να καταστεί αυταπάτη η προστασία που παρέχει αυτή η διάταξη εάν εκτός από τη συμμετοχή του στη φυλή Ashraf – που η κυβέρνηση δεν αμφισβητεί – απαιτηθεί από τον προσφεύγοντα να αποδείξει περαιτέρω ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα.

149. Οι παραπάνω εκτιμήσεις αρκούν για να καταλήξει το Δικαστήριο ότι η απέλαση του προσφεύγοντα στη Σομαλία, όπως αντιμετωπίζεται από την ολλανδική κυβέρνηση, παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης.

Β) Επί της παραβίασης του άρθρου 13 ΕυρΣΔΑ: ... 152. Η κυβέρνηση αμφισβήτησε το επιχείρημα του προσφεύγοντα, προβάλλοντας ότι δικαιούνταν να ασκήσει πραγματική και αποτελεσματική προσφυγή κατά της απόρριψης του αιτήματός του για άσυλο και της μεθόδευσης της εκτέλεσης της απόφασης απέλασης.

153. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι κατά την έννοια του άρθρου 13 της Σύμβασης η πραγματική προσφυγή προϋποθέτει προσφυγή που μπορεί να προλάβει την εκτέλεση μέτρων που είναι αντίθετα με τη Σύμβαση και των οποίων τα αποτελέσματα μπορεί να είναι εν δυνάμει δυσχερώς επανορθώσιμα. Επομένως, είναι αντίθετη με το άρθρο 13 η εκτέλεση παρόμοιων μέτρων πριν οι εθνικές αρχές εξετάσουν εάν είναι σύμφωνα με τη Σύμβαση, αν και στα συμβαλλόμενα κράτη παρέχεται περιθώριο διακριτικής ευχέρειας για τον τρόπο συμμόρφωσης με τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν δυνάμει αυτής της διάταξης¹⁶.

154. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η προσφυγή που άσκησε ο κύριος Sheekh στις 8.1.2004 κατά της μεθόδευσης της απέλασής του δεν συνεπαγόταν την αυτοδίκαιη αναστολή της εκτέλεσης. Όμως, δικαιούνταν να προσφύγει για τη λήψη προσωρινών μέτρων ενώπιον του Περιφερειακού Δικαστηρίου της Χάγης αιτούμενος την αναστολή της εκτέλεσης της απέλασης έως την έκδοση απόφασης επί της προσφυγής του. Σύμφωνα με την απόφαση που εξέδωσε το προαναφερόμενο δικαστήριο στις 20.1.2004 για την οποία ο προσφεύγων ενημερώθηκε προφορικά στις 15.1.2004 – δηλαδή μια ημέρα πριν την απέλασή του – η απέλασή του δεν παραβίαζε το άρθρο 3 της Σύμβασης. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο όρος «προσφυγή» κατά την έννοια του άρθρου 13 της Σύμβασης δεν σημαίνει την επιτυχή έκβασή της για τον ενδιαφερόμενο και

¹⁶Το Δικαστήριο παραπέμπει σχετικά στην απόφαση επί της υπόθεσης *Čonka κατά Βελγίου*, παράγραφος 79, βλ. για την απόδοση της απόφασης στην ελληνική, ΕΔΠΑ 2003: <http://www.refworld.org/docid/3e71fdfb4.html>.

ότι εξετάστηκε η απέλαση υπό το φως του άρθρου 3 της Σύμβασης το Δικαστήριο θεωρεί ότι ο κύριος Sheekh δικαιούταν να ασκήσει πραγματική προσφυγή για τον τρόπο με τον οποίο μεθοδεύταν η εκτέλεση της απέλασης.

Επομένως, δεν παραβιάστηκε το άρθρο 13 της Σύμβασης.

Το Δικαστήριο έκρινε ομόφωνα ότι η απέλαση του προσφεύγοντα στη Σομαλία παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης και ότι δεν παραβιάστηκε στην υπό κρίση υπόθεση το άρθρο 13 της Σύμβασης. Περαιτέρω, αποφαινεται ότι δεν συντρέχει λόγος να εξετάσει το αίτημα του προσφεύγοντα για δίκαιη ικανοποίηση.

Σημείωση της επιμελήτριας: η απόφαση κατέστη οριστική στις 23.5.2007¹⁷.

Μέτρα ατομικού χαρακτήρα: στις 10.3.2006 χορηγήθηκε άσυλο στον προσφεύγοντα κατ' εφαρμογή της πολιτικής των προσωρινών μέτρων προστασίας όσων προέρχονται από συγκεκριμένες χώρες που υιοθέτησε ο Υπουργός Δικαιοσύνης στις 24.6.2005 για τους αιτούντες άσυλο που προέρχονται από ορισμένες ζώνες της Σομαλίας. Μετά την έκδοση της απόφασης του Δικαστηρίου οι ολλανδικές αρχές χορήγησαν στον κύριο Sheekh άδεια διαμονής δυνάμει της σχετικής διάταξης της εθνικής νομοθεσίας που προβλέπει την έκδοση άδειας διαμονής όταν υπάρχει κίνδυνος βασανιστηρίων ή απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.

Αναμένονται πληροφορίες για τη διάρκεια της άδειας διαμονής που χορηγήθηκε στον προσφεύγοντα.

Μέτρα γενικού χαρακτήρα: η απόφαση δημοσιεύτηκε σε πολλά ολλανδικά νομικά περιοδικά (μεταξύ των οποίων στο NJB 2007/362: ειδική έκδοση γι' αυτήν την απόφαση, AB 2007/76, NJCM 32 (2007), No. 2 pp. 111-113 και 179-194 και EHRC 2007/36).

Σύμφωνα με την από 22.6.2007 επιστολή του Υφυπουργού Δικαιοσύνης τροποποιήθηκε ο τρόπος αξιολόγησης, στο πλαίσιο της διαδικασίας ασύλου, κάθε ισχυρισμού για πιθανή μεταχείριση που είναι αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης. Οι αιτούντες άσυλο υποχρεούνται να αποδείξουν ότι διώχθηκαν, αλλά η γενική κατάσταση που επικρατεί σε μια χώρα, συμπεριλαμβανομένων των γενικότερων περιστάσεων (και ιδίως της συμμετοχής σε μειονότητα) αποτελεί πλέον αναπόσπαστο τμήμα των κριτηρίων της αξιολόγησης. Εξάλλου, είναι δυνατός ο εντοπισμός ομάδων αιτούντων άσυλο που κινδυνεύουν να υποστούν μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης εάν επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους με αναφορά στη γενική κατάσταση που επικρατεί στην πατρίδα τους.

Τέλος, η αξιολόγηση δεν στηρίζεται αποκλειστικά στις εκθέσεις που συντάσσει το Υπουργείο Εξωτερικών αλλά και σε άλλες πηγές πληροφόρησης.

Αναμένονται συμπληρωματικές πληροφορίες για τα μέτρα που υιοθέτησαν οι ολλανδικές αρχές προς την κατεύθυνση της πρόληψης παρόμοιων παραβιάσεων στο μέλλον και ειδικότερα :

- επί της πολιτικής που εφαρμόζεται στους αιτούντες άσυλο από τη Σομαλία, που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση με τον προσφεύγοντα, και πιο συγκεκριμένα εάν συνεχίζει να ισχύει η πολιτική της προσωρινής προστασίας που υιοθέτησε ο Υπουργός Δικαιοσύνης στις 24.6.2005.

- επί των τροποποιήσεων της πολιτικής ασύλου για την αξιολόγηση του κινδύνου κακομεταχείρισης, κατά την έννοια του άρθρου 3 της Σύμβασης, ειδικότερα λαμβάνοντας υπόψη την επιστολή του Υφυπουργού Δικαιοσύνης και επί κάθε ενδεχόμενης αλλαγής της δικαστικής και διοικητικής πρακτικής επ' αυτού του ζητήματος ή της σχετικής νομοθεσίας.

Η Επιτροπή Υπουργών αποφάσισε να επανεξετάσει την υπόθεση κατά την 1043η συνεδρίασή της (2-4/12/2008) υπό το φως των πληροφοριών που θα παρασχεθούν για τα μέτρα ατομικού και γενικού χαρακτήρα.

¹⁷Βλέπε σχετικά στην ιστοσελίδα της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης που επιβλέπει την εκτέλεση των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Source/Publications/CM_annreport2007_en.pdf